

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

ЯРОШОВЕЦЬ Тетяна Іванівна

УДК 17.022.1.2-562:008 ` 06

**ЕСТЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФЕНОМЕНУ САКРАЛЬНОГО
В КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ**

Спеціальність 09.00.08 – естетика

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі видавничої справи та редагування Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, доцент
БАРНА Наталія Віталіївна,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,
директор Інституту філології
та масових комунікацій

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор
МЄДНІКОВА Галина Сергіївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
професор кафедри культурології

кандидат філософських наук, доцент
БАБУШКА Лариса Дмитрівна,
Національна музична академія України
імені П.І. Чайковського,
доцент кафедри теорії та історії культури

Захист відбудеться «27» квітня 2017 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.21 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «27» березня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.Б. Остащук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Естетичний простір кожної епохи визначається пануючими орієнтирами світобачення та органічно відтворює людський спосіб життєдіяльності в його історичній конкретиці. Індикатором всіх модифікацій світовідчуття в сучасному світі постає предметність, яка становить матеріальну основу культури на всіх її рівнях – від профанного до сакрального.

Глобалізація культури розуміється як універсалізація засобів комунікації, інтенсифікація передання культурної інформації, діалог культур, щеплення культурних стратегій та культурних моделей, образів буття людини, колонізацій культурних практик інших культур, асиміляція одних культур іншими. Геополітика культурного життя має лише метафоричний сенс, якщо його не визначати в контексті антроповимірних та сакральних ознак. Культура має презентуватися як цілісність, коли вона є носієм Абсолюту, духовності, етичних та естетичних цінностей людського буття. До таких цінностей належить сакральне як реальність культури. Естетичний потенціал категорії «сакральне» не можна звести лише до чуттєвості, сугестивності впливу духовних цінностей культури. Естезис сакрального – це, передусім, калокагатійний (красиво-добрий) вимір культуротворчості, коли естетичне не є самодостатнім феноменом, існує в контексті етичних вимірів буття людини, що експлікуються як онтологічно зазначений простір існування людини «поблизу божества» (М. Гайдеггер).

Традиційно ці межові виміри характеризуються вищими цінностями, які пов'язують із духовним витокom людини, людства в цілому, описуються категорією «сакральне». Сакральне належить не лише релігії, але й мистецтву, культурі в цілому, воно завжди споріднене з етичним, естетичним, ідеологічним, політичним виміром людського буття, стає горизонтом осмислення культурних практик саме в добу глобалізацій як один із можливих інтерпретативних вимірів бачення цілості людини, цінностей культури на межі їх зникнення та перевтілення в інше.

Отже, в сучасній естетиці виникає проблема теоретичного аналізу феномену сакрального як фактору глобалізаційних процесів культури. Зокрема, це стосується масової культури, культури побуту, культури повсякдення; таких практик культури сучасності як дизайн, мода, мас-медіа, шоу-бізнес, естрада тощо. У вітчизняній естетичній думці досі немає вичерпного визначення категорії сакрального як гармонізуючого принципу культуротворення, зокрема як принципу гармонізації глобалізаційних процесів сучасної культури. Йдеться про виміри особистої, соціальної і космологічної реальності *religare*, що характеризують культуру в цілому як епіфеномен, в якому людині подається світ Абсолюту.

Глобалізація загострює проблему інтерпретації практик культури, які зберігають цінності людського буття протягом тисячоліть. Філософсько-антропологічний сенс сакрального в його етичних та естетичних аспектах є

певним симбіозом культурних практик, має певну прагматику. Сакральне є функціональним: воно впливає на реципієнта (місця паломництва, сакральні архітектурні об'єкти, твори релігійного мистецтва). Естетичні виміри функціонування сакрального свідчать або про інтенсифікацію чуттєвого світу образу, або, навпаки, про його нівеляцію, підпорядкування ідеационалістським, ритуальним реаліям культуротворчості. Коли йдеться про глобалізацію культури, то предметом дослідження переважно є культура комунікативних практик (рок-сцена, панк-сцена, рейв-сцена, сцена естради, реклами), що має характеристики видовищного, публічного соціального простору. Тому аналіз естетичного потенціалу феномену прекрасного в умовах глобалізації набуває практичної актуальності, має суттєве суспільне значення.

Особлива актуальність визначення естетичних вимірів сакрального як універсалії культури зумовлена тим, що чуттєвий досвід процесів формування культурних практик стає синтетичним. Культура як єдність поведінки, стану і діяльності людини презентується системою культурних інституцій. Втім, цінності культуротворчості є універсальними гармонізуючими категоріями. Саме такою є категорія «сакральне», яка поєднує нормотворчі, канонічні, трансцендентальні, креативні, суб'єктні, потенційні (онтичні), віртуальні, естетичні й етичні виміри. Тому необхідно визначити культуротворчий контекст глобалізаційних стратегій та глобалізації в цілому як певну гармонію з виразним естетичним витокком образного бачення й інтерпретації феноменів культури.

У сучасній естетиці та філософії наявний значний доробок дослідження феномену сакрального, але глобалізаційні зв'язки ще не достатньо досліджувались. У контексті марсистської теорії діяльності філософи київської антропологічної школи (В. Іванов, С. Кримський, В. Мазепа, В. Шинкарук) феноменологічно визначали «самоданість» світу в культурі, розуміючи її естетично. Ця традиція на сучасній методологічній базі розвивається в дослідженнях українських естетиків та культурологів (Ю. Легенький, В. Личковах, Г. Меднікова, Н. Мостова). Категорія «сакральне» ґрунтовно досліджувалася як у світовому (Е. Дюркгейм, М. Еліаде, М. Моос, Р. Отто), так і у вітчизняному релігієзнавстві (І. Богачевська, В. Бондаренко, І. Остащук, А. Лещенко тощо). Вибір теми дослідження зумовлений необхідністю заповнити наявні лакуни як у теоретичному розумінні естетичного потенціалу категорії сакрального, так і в емпіричному аналізі його реалізації у глобалізованих формах сучасної культури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної програми Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» та науково-дослідної теми Інституту філології та масових комунікацій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» «Соціально-політичні та інформаційно-комунікаційні проблеми становлення глобального суспільства» (№ 0/10U006273), а також відповідно до планів наукової роботи кафедри видавничої справи, поліграфії та редагування Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», відповідає науковій

темі кафедри «Масово-комунікаційні процеси в сучасному світі». Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (протокол №2 від 21.04.2014 р.).

Мета дослідження – визначити естетичні принципи функціонування феномену сакрального як засобу гармонізації глобалізаційних процесів сучасної культури.

Відповідно до поставленої мети, були визначені наступні основні дослідницькі завдання:

- проаналізувати естетичну специфіку діалектики сакрального та профанного в культурі;
- розкрити культуротворчі виміри соціопрагматики сакрального;
- дослідити процеси сакралізації як естетичного феномену культури середньовіччя та Нового часу;
- здійснити структурний аналіз факторів десакралізації культури постсучасності;
- визначити категорію «сакральне» у вимірах комунікативної та екологічної естетики;
- охарактеризувати естетико-гармонізуючі виміри сакрального в культурних практиках постмодернізму.

Об'єкт дослідження – глобалізаційні процеси у сучасній культурі.

Предмет дослідження – естетичний потенціал феномену сакрального як фактор гармонізації глобалізаційних процесів сучасної європейської культури.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Дисертаційне дослідження має міждисциплінарний характер і виконане на межі естетики, культурології, філософії культури, релігієзнавства. Отже, його методологія є міждисциплінарною.

Методологічні принципи релігієзнавства – релігійного плюралізму та конфесійної незаангажованості – дали можливість розглядати феномен сакрального з об'єктивних наукових позицій.

Методологічною основою дисертації стали системний та компаративний методи. Системний підхід допоміг у визначенні сакрального як системи презентації Абсолюту в контексті різних культурних систем і практик, зокрема у мистецтві, дизайні, моді, рекламі тощо. Компаративний підхід уможливив порівняльний аналіз феномену сакрального в контексті різних духовних практик культури.

Застосовано також такі філософські методи дослідження: трансцендентальний, феноменологічний, діалектичний. Трансцендентальний метод дозволив визначення феномену сакрального в контексті конкретної культури. За допомогою феноменологічного методу визначено, як проявляється заданість сакрального в тому чи іншому культурному контексті. Діалектичний метод дозволив визначити механізми втрати сакральним духовного потенціалу, процеси його профанізації.

Використано широкий спектр аналітичних методів (синхронний та діахронний аналіз, метод наукової екстраполяції тощо), зокрема, у вивченні

художніх особливостей розвитку візуальної культури. Історичний метод – у реконструкції соціокультурного поля реальностей та функцій мистецтва; культурологічний – для комплексного визначення світоглядних і стильових парадигм трансформацій образних артефактів культури. При розгляді сучасної нетрадиційної релігійності використано метод моделювання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що на основі комплексного філософського аналізу виявлено естетичний потенціал феномену сакрального як інтегративного компоненту культуротворення в світі, що глобалізується. Естетичний вимір категорії «сакральне» досліджений у контексті розвитку сучасних культурних практик в аспекті гармонізації сучасної культури, а естетичний аспект феномену сакрального розкрито в єдності з філософсько-антропологічним й етичним принципами.

Наукова новизна розкривається у наступних положеннях, що виносяться на захист.

Вперше:

- визначено естетичний потенціал категорії «сакральне» як феномену культури, що всебічно впливає на реципієнтів, характеризуючи дію Абсолюту, та реалізується в контексті конкретних релігійних і позарелігійних культурних практик; сакральне досліджене в контексті культурних модифікацій культурних практик (дизайн, мода, реклама, мистецтво в цілому) і визначене як універсалія та трансценденталія культури, що характеризує транцензус, перехід у простір можливого як оперативний простір синергійної естетики;

- репрезентовано сакральне як креативну, етичну й естетичну властивість мистецького твору, а етичний вимір сакрального – як етос (місце, де можливе божество за Гераклітом, М. Гайдеггером). Доведено, що сакральне як присутність божественного дає можливість людині розгорнути естетичний простір свого самоздійснення, бути поруч з Абсолютом, естетичною цілісністю культури, що осмислюється в дискурсі сакрального;

- представлено соціопрагматику сакрального мистецтва як лінгвосеміотичну єдність дискурсів сакральних текстів, поведінки, етосу й естезису; прагматичний вплив на людину сакрального простору розкрито у єдності паралельних процесів сакралізації та секуляризації (десакралізації) культури; відзначено, що сакральне інтегрує поняття «святого», «священного», «теофанії», «ієрофанії», визначається в рамках специфічного топосу культури, що має автентичну іконографію.

Уточнено, що:

- сакральне в межах постмодерністської культури потрапляє в складний процес пошуку новітніх форм легітимації естетичних цінностей, синкретичних реалій презентації інформацій, нетрадиційних форм функціонування релігій, мистецтва, зокрема, пошуку релігійних тотальностей, які можуть інтерпретуватися як розширення предметного поля сучасної естетики в контексті глобалізації культури;

- нетрадиційна релігійність розгортається на тлі десакралізації культури, втім, сакральне є певним горизонтом комунікативної етики (за К.-О.Апелем) та екологічної естетики. Людина реалізує себе як універсальна істота, адже її

універсальність сприяє стратегіям споживання естетичних цінностей у масовій культурі.

Отримало подальший розвиток:

- розуміння глобалізації культури як генералізації традицій, актуалізації ієрофанії як тотального прояву сакрального;

- визначення сакрального як загальнокультурного феномену й ідентифікації факторів глобалізаційних процесів сучасності; сакральний хронотоп (часопростір) презентується у культурних практиках, що розгортають горизонт сакрального у вимірі духовності буття людини, межових інтенційсамоздійснення мистецтва і людського духу в цілому.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що у дослідженні поняття «сакральне» інтерпретовано як естетичний за походженням гармонізуючий принцип, що уможливорює визначення формотворчих процесів у культурних практиках, зокрема у комунікативній культурі. Матеріали дослідження можуть бути використані для створення навчальних курсів, програм із культурології, релігієзнавства, етики, естетики, зокрема диференційних технологій естетичного осмислення та бачення сакрального як синтетичної реальності культуротворення.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є оригінальною роботою, висновки та положення наукової новизни автор отримала самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи обговорювалися на методичних семінарах і засіданнях кафедри видавничої справи та редагування Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», а також міжкафедрального семінару між кафедрами дизайну Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова та кафедрою видавничої справи та редагування Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Основні ідеї та висновки дослідження доповідалися на таких науково-практичних конференціях: «Філософсько-антропологічний та естетичний сенс категорії «сакральне» (м. Київ, 12 грудня 2013 р.); «Культурний досвід сакралізації культури середньовіччя» (м.Київ, 2014 р.); «Діалектика сакрального та профанного в культурі» (м. Київ, 25–26 березня 2015 р.); «Сакральний етос та ерос арт-практик постмодернізму» (м.Київ, 2016 р.)а також щорічних звітних науково-практичних конференціях Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (м.Київ, 2013–2016 рр.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційної роботи викладені у шести одноосібних публікаціях у спеціалізованих фахових виданнях, зокрема у міжнародному, та чотирьох публікаціях в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків і списку використаних джерел (262 найменування), загальний обсяг роботи – 198 сторінок, з них 178 сторінок основного тексту, 20 сторінок списку використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, формулюється мета й завдання дослідження, визначено об'єкт та предмет дослідження, розкривається наукова новизна його результатів, теоретичне і практичне значення. Наводяться дані про апробацію та публікації основних результатів дисертаційної роботи.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження»** подається історіографія проблеми та визначається теоретико-методологічна база роботи.

Підрозділ 1.1 «Філософсько-антропологічний та естетичний сенс категорії «сакральне» присвячений аналізу проблем презентації категорії «сакральне» в культурі.

Естетичний потенціал категорії сакральне визначається в контексті антропологічних і культурологічних вимірів універсальності сакралізації та десакралізації в культурі у глобалізаційному вимірі. «Сакральне» є своєрідною пануніверсалією, яка презентує часопростір священного у профанному, в топі філософської рефлексії, культурних практик, втім, перенавантаження семантичного простору цієї категорії потребує інтегративного підходу. Власне естетичний фактор як гармонізуючий виток стає засадою презентації цілісності ідеаціоналістського (П.Сорокін) комплексу культури у вимірі сакрального.

Філософсько-антропологічний та естетичний виміри сакрального спонукають до адекватного, універсального розуміння цієї категорії. Наголошується, що варто уникати як наївно-антропологічних дефініцій про «природу людини», соціуму, навіть священного простору, так і трансценденталізму, або диференційних дефініцій сакрального, які визначаються в кожній релігії окремо. Виділяється власне сакральна традиція, де на сакральне як універсалію впливає чуттєва естетична реальність особливого бачення світу. Обґрунтовується, що сакральне як філософська універсалія має бути реконструйоване в межах релігійних традицій, культурних практик, всього есенціалістського й екзистенційного комплексу, або кодексу поведінки людини. Це виводить на проблеми визначення філософсько-антропологічного й естетичного контексту, пов'язаного з розумінням духовного в широкому сенсі.

Здійснюється порівняльний аналіз понять «сакральне», «святе» й «священне». Показано, що сакральне вписується в контекст святості, який можна визначити таким чином: святість, як така, – це атрибут божества і божественного загалом. Святе – це те, що має властивості божественного і містить у собі унікальні якості благодаті, тобто те, що присвячене Богу й відзначається присутністю Бога. У православній традиції святість – це межова онтологічна характеристика, яка свідчить про внутрішнє преображення, а також оновлення людини й набуття нею безсмертя. Для людей – це встановлення образу Божого, обожнення як таке. Проте святість є глибшим індикатором, що свідчить про близькість до Бога (Абсолюту) і відразу ж визначається таким предикатором, як святе. Священне більше стосується предметних реалій, артефактів культури (скажімо, місць поховання), всіх тих конфігурацій, які свідчать про феномен презентації божества в світі людини.

Таким чином, сакральне експлікується з найдавніших міфологічних вірувань (навіть демонічних, язичницьких). Воно покриває всі підходи та ставлення до божества, зокрема й етичні, естетичні, характеризує найширший контекст визначення священного і святості. Сакральне – це все те, що створює, встановлює або підкреслює зв'язок людини з трансцендентною реальністю. Естетичний локус сакрального поєднує в собі трансценденталізм, профетизм, чуттєву самоданість образу та досвід бачення священних подій, реалій буття.

В *підрозділі 1.2 «Діалектика сакрального та профанного в культурі: естетичний аспект»* визначаються естетичні детермінанти глобалізаційних й інтегративних процесів культури, а також механізмів її сакралізації та десакралізації.

Показано, що сакральне як певна єдність культурних практик, рефлексивних інтепретативних парадигм, як метауніверсалія культури, філософської антропології та естетики має свою динаміку, логіку самоздійснення в контексті перманентної сакралізації та десакралізації реальності. Ці масиви культури позначаються як профанне (сфера десакралізації та секуляризації), а все те, що вже набуло ознак сакрального, – як священне, абсолютне.

Отже, сакралізація – це перманентний процес, що відбувається в культурі. Десакралізація йде паралельно з ним, адже діалектика сакралізації та десакралізації створює, згідно християнського світобачення, ту динаміку самоздійснення Абсолюту, який начебто не прикладає до цього ніяких зусиль, нібито це суто людська справа. Але людина увесь час апелює до Нього і свідчить про те, що Він здійснює сакральний часопростір, що а ргіогі існує як місце, де можливе божество. Це контекст європейської парадигми місця та обміну місць і, загалом, всього того, що пов'язане з категорією «місце» в європейській культурі. Важливо, що етичні й топографічні категорії, тобто топологія, як просторові виміри місця корелюють між собою.

Сакралізація корелює з десакралізацією усуненням сакральних практик із мистецтва, ідеології, комунікації в культурі. Межа сакрального та несакрального (етично-естетична) розмивається або піддається гострій критиці, зокрема у Ф. Ніцше, де аполонівський виток культури та діонісійський екстаз раптом розводяться і поєднуються в одному і тому ж просторі трагедії. Однак народження музики з духу трагедії або, навпаки, народження трагедії з духу музики – це та єдність буття і небуття, що здійснюється у відношенні «Я» й іншого одиничного «Я», яке свідчить про те, що може бути всезагальне, але будь-яке узагальнення є проблематичним. Саме цю проблематичність всезагального відзначив С. Рубінштейн.

Так, традиційне уявлення про божество, про міфологічне існування його у найближчому буденному просторі проблематизується, коли сакральне, що оточує людей, стає буденним, повсякденним. Ця феноменологія сакрального ще не достатньо розкрита, але вона вводить людину в простір секуляризації, десакралізації, коли канонічний сакральний етос, визначений релігійними канонами, розмивається в межах буденної культури, культури повсякденного.

В *підрозділі 1.3 «Соціопрагматика культурних практик сакрального»* визначаються принципи соціального функціонування категорії «сакральне».

Сакральна практика визначається як подія або комплекс подій, що мають ритуальний характер і орієнтуються на зустріч з Абсолютом, яка регламентується конкретними ритуальними, канонічно визначеними формами. Отож, практика сакрального – це розмаїття можливостей входження у світ священного із світу профанного й навпаки. Це своєрідна циркуляція цінностей, яка відбувається на межі сакрального й профанного. Якщо йдеться про функціональну прагматику чи соціопрагматику як орієнтацію на певний соціум, на коло практикуючих, то це вже певна технологія, орієнтована на інтенсифікацію функціональності сакрального в окремому соціальному топосі.

Однак ця тематика не завжди є органічною для сакрального: будь-який прагматизм, будь-яка соціологічна домінанта в межах сакрального призводить до критичного ставлення до святинь, сприяє їх консервації в неприродному середовищі, до неправильного їх використання та навіть руйнування. Проте цей аспект варто визначити саме поза межами утилітаризму, більше того, реконструктивного прагматизму тієї чи іншої релігійної спільноти – в контексті етико-естетичного сенсу діалектики сакрального та профанного.

Соціопрагматика – це концентрована етико-естетична реальність діалектики сакрального та профанного, епіцентром якої є той чи інший локус, пов'язаний із соціумом. Цей локус є не обов'язково релігійним, він може бути квазірелігійним (паломництво як туризм, реконструйована йога на заняттях сучасними медитативними практиками, комплекси так званого «сакрального письма», сакрального танку, сакрального вокалу тощо). Інколи це набуває форм треш-культури, молодіжних «клубних» угруповань, або набуває форм модних практик набуття квазідуховного досвіду в контексті новітніх релігійних течій (NewAge).

Існує розгорнута індустрія «сакралізації» та «десакралізації» соціуму, в якому так звана «сакралізація» здійснюється як «десакралізація» традиційних релігійних практик (індуїзму, буддизму тощо). Якщо традиційний простір сакрального переноситься в неприродне культурне середовище, наприклад, коли в соціокультурний простір слов'янських культур входять кришнаїти або інші представники неорелігій, то виникає ситуація регламентації і, водночас, управління практиками ретрансляції сакрального, що принципово відрізняється від традиційної для релігійного комплексу моделі. Це дозволяє тією чи іншою мірою вести мову про менеджмент та маркетинг власне культурного зразка, який використовують лідери неорелігій для просування в суспільстві своїх доктрин.

Другий розділ «Естетичні виміри сакрального в контексті глобальних трансформацій культури» присвячений визначенню естетичної специфіки виявів категорії «сакральне» в європейській культурі.

У *підрозділі 2.1 «Естетичний досвід сакралізації культури середньовіччя»* визначаються культурно-історичні засади естетичного синтезу сакрального та профанного в середні віки.

Загальний контекст культурної глобалізації розглянуто під кутом зору сакрального як інтерпретативного фактору, що дає можливість позбавити уніфікації та всіх інших вад процесів глобалізації культури, що визначаються в різних контекстах свого осмислення.

Головним принципом культури Заходу середніх віків або головною істинністю (цінністю) був Бог. Всі важливі сфери середньовічної культури виражали цей фундаментальний принцип або цінність, що формулюється як християнське *Credo*. Риторичний механізм, який використовували С. Яворський та Ф. Прокопович, був одним із справжніх ресурсів сакралізації, влади. Ця сакралізація мало суто середньовічний характер як онтологізація тропів. Більше того, двоосмислення, еквівокація, бачення у двох вимірах (сакральному і профанному) стає фігурою легітимації влади та загалом культурної реальності. Тоді як профанне не помічалось, сакральне онтологізувалося і будь-яким чином визначалося як єдино можливий шлях до істини.

Надзвичайно важливо відзначити, що антропологія як визначення зв'язку людини і Бога стає метаантропологією в її синергійному вимірі, що фіксується обміном енергіями, які виходять поза межі релігійних ознак та будь-якого сценізму (театрального, карнавального, майданного). Сцена стає комунікативним феноменом, а метаантропологія, за С. Хоружим, перетворюється на універсальну парадигму обміну не лише натурами, промовами, дискурсами, мовами, але й культурними кодами верху і низу. Так, гібридизація сакрального стає гротескним явищем, яке намагається поєднати святість верху і низу. Інколи представляє осміювання святинь, провокацію, їх возвеличування, руйнування і заперечення антисистемою, що використовується у вигляді сміху – тієї сміхової карнавальної культури, яка дається лише раз на рік для закріплення усталеного порядку соціуму. Отже, епоха середньовіччя – це час-стріла, на відміну від часу античності як замкнено-одвічного коливання.

На основі концепції С.Неретіної, риторика і тропи у культурі середньовіччя характеризуються як онтологічні феномени. Створеність світу були в середньовіччі засадничими принципами, які не підлягали критиці, джерелом тих догматичних констант, що виступали передумовою тропів як риторичних фігур промови (метафора, метонімія, синекдоха, іронія, оксюморон, гіпербола й інші), що ставали засадою стилістики й утворення того тексту, який формувався якщо не еkleктично, то нагадував стромати, тобто мозаїчне ціле з широкими цитуваннями, відсилками, алюзіями.

Проаналізовано систему й антисистему як взаємодоповнювальні механізми адекватності реальності в середньовічній культурі, коли онтологічні горизонти сакрального не можуть бути здійсненими без діалектики сакрального і профанного. М. Бахтін описує цей феномен словом «гротеск». Гротескний образ – це єднання башт і підземелля, динамічний потік, який характеризує час-стрілу середньовічного світогляду, що розгортає нові горизонти. Людина закинута в радикальний потік змін і шукає себе на обрїях вічного становлення, вічних катаклізмів культурних трансформацій.

Ці реалії середньовічної культури так чи інакше характеризують амбівалентність, стихійність, драматизм культури модерну і постмодерну. Відзначено ті інтенції культуротворення, що походять із середньовіччя та формуються, за М. Бердяєвим, як «нове середньовіччя». Поруч із цими інтенціями існує не менш гострий вектор проблемного поля глобалізаційних вимірів взаємодії культур, який визначається як модерний.

Підрозділ 2.2 «Досвід секуляризації культури і мистецтва модерну як феномен естетичного та художнього універсалізму мистця» присвячений аналізу секуляризації у добу модерну.

Певний час вважалося, що Новий час радикально «звільнив» культуру та мистецтво від занадто тісної опіки релігії, а це, відповідно, дало великий «розквіт» культури і мистецтва, що певною мірою сприяло універсальності творчості, яка характеризує добу модерну. Сюди входить і Відродження як той мистецький титанізм, де людина автоматично зайняла місце Бога. Антропоцентризм проявляється й зараз, але в інших конфігураціях. Неоплатоністична модель Відродження О. Лосева допомагає зрозуміти горизонти модерних інновацій культури, де сакральне набуває нових якостей.

Розглянуто секулярні явища доби модерну як процес звільнення суспільної та особистісної сфер життя від контролю релігії, як характеристика культуротворчості, що визначає часовість буття в протилежність сакральному, божественному, вічному. Починаючи з Августина, секулярне в європейській культурі визначається як світське. Отже, секулярність розуміється як певна межа між сакральним і профанним за домінантою профанного, коли святе визначається як несвяте, більше того, потрапляє в простір профанізації і заперечення святинь.

У добу модерну філософська раціоналістична критика сакральних інститутів міфології набуває пріоритетного значення. Відбувається перекомбінування релігійного потенціалу як систем зв'язування людини і людини, людини й Абсолюту. Космоцентричні релігії сприймаються як маргінальні, а соціоцентричні релігійні доктрини на основі християнства тяжіють до перетворення на світські релігії, ідеологізуються.

Доводиться, що коли від релігійної опіки звільняються філософія, наука, судочинство, освіта, медицина, що певною мірою сприяло їх розвитку, це стимулює диференціацію цих сфер культури й водночас їх наступну естетичну універсалізацію, коли кожна практика культури стає окремим універсумом і починає у своєму локальному світі (локусі) відтворювати ту самість реальності, що існувала до секуляризації.

Це найважливіше, що потрібно помітити і визначити в процесі секуляризації як складному й одночасно логічному напрямку розвитку культури в цілому. В модерному розумінні, секуляризація – це процес не лише послаблення взаємодії релігії, церкви та суспільства, а й переакцентація впливу релігії і церкви на всі сфери приватного життя, передусім, поведінку, побут, стиль життя людей. Відбувається активізація в контексті *religare* сфер, форм діяльності, які раніше не були релігійними. Про це говорить та трансформація феномену сакрального, що відбулася в сучасних культурах.

В підрозділі 2.3 «Пошук нетрадиційної релігійної тотальності як апофеоз десакралізації культури» визначаються особливості соціокультурної трансформації категорії «сакральне» у культурі.

Новітні релігійні течії – це рух, який визначається сучасним кризовим станом традиційної релігійної свідомості. Під час складних трансформацій культури, які притаманні добі постмодернізму, а після розпаду СРСР розпочалися й у так званих пострадянських країнах, з'являється вакуум духовності й виникають новітні нетрадиційні версії релігійних синтез, пов'язані з активною прозелітичною діяльністю західних та східних неорелігійних місій. Так, формується реальність, пов'язана з новітніми релігійними рухами, яка виявляється як у політичному просторі, міжконфесійній і міжрелігійній сферах, так і у світських релігіях. Вона ґрунтується на ідеях толерантності щодо тих релігій, які вступають, якщо не в діалог, то, у всякому разі, в складні ідеологічні взаємодії. Вона тяжіє до всезагального синтезу, який виглядає інколи утопією, але так чи інакше створюється в рамках духовних практик, які є більш світськими, ніж релігійними. Тому є актуальним визначити соціоцентричний локус релігійних взаємозв'язків, а також визначити естетичний аспект релігійних синтез у постмодерному дискурсі, де образний межрелігійний синтез мистецтв корелює з політичним екуменізмом, коли релігійні діячі виступають також у ролі політиків.

Більше того, політичні відносини ієрархій церков стають еквівалентними тому культурному діалогу, який здійснюється в парадигмі діалогу Сходу і Заходу, Європи і країн посткомуністичного табору. Екуменізм під впливом нетрадиційної релігійності модернізується, несе в собі постмодерні тенденції, які пов'язані з тим, що виникає надзвичайно агресивний, ідеологізований інструмент впливу на людину засобами мас-медіа і всієї маніпулятивної сфери комунікативної культури, що знаходить собі гарну обгортку глобалізації в плані спільної духовної ойкумени.

Про якість цих духовних та естетичних синтез не йдеться, головне, що релігійне життя тут осмислюється в рамках соціоцентричної релігійності. Ситуація свідчить про нестабільність конфесійних регіональних відносин. Актуалізуються пошуки гармонізації суспільного життя. Виникає цілий спектр альтернативних моделей, що формується як своєрідна реальність диспозитиву, за М. Фуко, тобто диспозиції релігії визначаються в контексті концептуальних, ідеологічних, геополітичних та естетичних форматів, що свідчить про той чи інший культурний синтез, який легітимується шляхом сакралізації.

Третій розділ «Сакральне як естетичне в контексті жанрово-видових трансформацій сучасних культурних практик» присвячений визначенню культурних практик культури другої половини ХХ – початку ХХІ століть як цілісності, де сакральне стає системоутворючим фактором.

Підрозділ 3.1 «Сакральне у вимірі комунікативної етики та екологічної естетики» репрезентує дискурсивне й образне поле етичних та естетичних презентацій сакрального.

Показано, що сутність постмодерної трансформації категорії «сакральне» пов'язана з тим, що набувають універсалізації етична й естетична компоненти.

Фактично, сакральне як інституативна знака *religare* розчиняється в етичних та естетичних імплікаціях. Це об'єктивний процес, що розпочинається досить рано, з так званої етики благоговіння перед життям А.Швейцера, яка в певний час стала одним із могутніх злетів духу пацифізму, гуманізму й своєрідного оптимістичного прогнозу розвитку людства. В.Соловйов актуалізував категорію «благовоління», яка безпосередньо пов'язана з Абсолютом.

Таким чином, етична проблема – це проблема закладеного у мисленні основного принципу морального. Людина, що розбудовує всі ці моделі, так чи інакше намагається прийти до консенсусу з життям у цілому, з іншою людиною, з культурою загалом, із актуальними цивілізаційними викликами, які пропонують ті чи інші сценарії розвитку.

Доведено, що екологічна регенерація систем культури, позбавлення ентропії – все це ті сценарні проекти, що вписуються в культуру постмодернізму. Втім, наскільки вони є культуроцентричними, настільки цей культурний вимір стає сакральним, тобто ціннісно зазначений як горизонт буття людини. Етизація естетики, тобто регенерація, ретрансляція, актуалізація сакрального і, навпаки, естетизація етичного як імагінація, як певна симуляція сакрального стає функціонально діючим механізмом культуротворчості.

Це свідчить про рекреативні пошуки можливостей реабілітації, оновлення і певною мірою ініціювання систем будь-яких техногенних, культурогенних, цивілізаційних, технологічних інновацій, пов'язаних зі зверненням до витоків і перекомбінування у будь-якому просторі нового базового виклику ціннісних засад, тобто пошуку нових базових конфігурацій апелювання етики й естетики до техніки в постіндустріальному просторі. Людина має в собі техне, весь образ технопопуляцій, що так цікавлять сьогодишню етику й естетику, як шлях виходу з екологічної кризи і здійснення легітимацію можливості цього виходу.

У підрозділі 3.2 «Теріоморфізм, антропоцентризм і теоцентризм як настанови естетичного синтезу культурних практик постмодернізму» аналізуються соціокультурні принципи презентації інформації в культурі.

Процес культуротворчості апелює до цілісності людини й світу, людини та іншої людини, людини й Абсолюту. Він звертається до горизонту сакрального, який актуалізує глибинні виміри теріоморфізму, тобто зануреність вниз, тваринний виток людини (яка ніколи не переставала бути звіром), апелює до антропоцентризму, до орієнтацій на тіло, розум, дух, душу, тобто до теоцентризму, надлюдського буття, до надцінного.

Божественне походження мистецтва – це концепція не лише християнства. Така теорія походження мистецтва сформульована в індуїстських традиціях таким чином, що кожен твір мистецтва певною мірою створений завдяки наслідуванню мистецтва «дева»: це може бути бронзова річ, предмет одягу, орнамент чи щось інше. Дева – це образ буття, який має певні функції універсального духу, містить у собі темпоральність, акт самоздійснення або самовираження божественної волі в культурних практиках людини. Отож, сакральне мистецтво повинно наслідувати божественну волю, спів, акт, надприродну реальність як таку.

Проте, коли потрапляємо саме в контекст сучасних практик, таких як реклама, дизайн, мода, мас-медіа, екранне мистецтво, всі візуальні, віртуальні версії сучасного світу, то вертикаль духу, про яку свідчать релігії і філософія, порушується. Так, у релігії мімесис є висхідною естетичною категорією.

Це спонукає до того, що будь-яка культурна практика стає не лише амбівалентною, а й полівалентною. Сакральне і профанне без кінця обмінюються місцями. Екстенсивний вибух обміну місць шукає свої горизонти в теорії сакрального.

Наголошується роль естетичного синтезу (синтезу мистецтв) у контексті сакралізації та десакралізації культури як запоруки збереження вертикалі духовності. Про це свідчить сучасне сакральне мистецтво (хорові твори, новітній іконопис та ін.).

Підрозділ 3.3 «Сакральний етос та ерос арт-практик постмодернізму» присвячений характеристиці етичних та естетичних вимірів сакрального в культурі постмодернізму.

Аналізується сакральне в контексті категорії «етос», яка, починаючи з Давньої Греції, є головним інтерпретативним категоріальним простором щодо осмислення культуротворчості. Якщо йшлося про культурні практики, то мала на увазі широка сфера будь-якої діяльності людини, що набуває ознак окремого прaxisу – дизайн, мода, реклама, арт-практики, сучасні практики, які ще не набули видових ознак мистецтва, адже вони широко вживані, розповсюдженні й стають своєрідними елементами художнього самовираження митця.

Показано, як починаючи з поезики постмодернізму, що позначається такими категоріями як подвійне кодування, коли мистецький об'єкт осмислюється у двох контекстах – натуральному, звичайному, де він функціонує як елемент середовища, і мистецькому, включеному в ту чи іншу сферу культурного середовища, формується естетичний простір сучасної культури. Це такі складові формотворення естетичного середовища як еkleктика, дискретність, перервність, тобто своєрідна елементна реальність формотворення. Це адхок, орієнтація на споживача, що, зазвичай, є характерною для художньої культури, бо цей прийом орієнтований на ті чи інші верстви реципієнтів, що утворюють своєрідний конгломерат зацікавлених естетичністю цієї інформації. Це колаж, бриколаж як своєрідний іронічний підхід, коли монтуються різні елементи і здійснюється своєрідний ресентимент, тобто формується естетичне відношення в певній композитній системі іронічного осмислення дійсності.

Наголошується, що можна розширити поняття літургії до поняття синтагматики – сполученності сакральних текстів, тобто зони зустрічі в естетичному топосі сакрального. Ще більше розширення інтерпретує зону зустрічі до поняття «етос» як місця, де здійснюється прояв сакрального. Це є тим достатнім чинником, який дозволяє описати сучасні арт-практики як дієві естетичні механізми. Арт-практики є формами самовираження художника, які в сучасній постмодерністській культурі викликають надзвичайно гострий етос, шокуючу зону зустрічі, призводять до надзвичайно гострих алюзій.

ВИСНОВКИ

Здійснений естетичний аналіз соціокультурної еволюції сакрального розкриває перспективи філософського бачення гармонізації глобалізаційних процесів культури. Розв'язання поставлених у процесі дисертаційного дослідження мети й завдань дозволило зробити наступні узагальнюючі висновки:

1. Етико-естетична й філософсько-антропологічна специфіка категорії сакрального полягає у тому, що сакральне виявляється в культурі як взаємовідношення різних форм культуротворчості. Цей контекст спонукає до визначення діалектики сакрального і профанного як перманентної сакралізації реальності культури, який відбувається паралельно з невідчужим від неї процесом десакралізації культурного простору. Естетичні виміри сакрального характеризуються тим, що релігія в широкому розумінні не є лише елементом культури, а й феноменом чуттєвого зв'язування людей з трансцендентною реальністю – *religare*.

2. Етико-естетичний сенс діалектики сакрального та профанного в традиційній релігійності полягає у тому, що етос як місце, де є можливим божество – духовне, трансцендентне, має свою топографію, топонімію, більше того, визначені іконографічні риси характеризуються естетичним виміром, що презентує наявність божества як його феноменологічний образ. Отже, «етос», «естезис» утворюють ту необхідну й достатню ауру самоздійснення Абсолюту, яка розгортається в культових реаліях як літургія, синергетичний обмін натурами, як євхаристія, Боговідкриття, Богоеднання, Богоспілкування, а також як визначення новітніх конфігурацій сакрального, що широко визначають надцінні зони формування людського духу. Втім, антроповимірні константи сакрального не є самодостатніми. Вони завжди корелюють із теріоморфізмом і теоморфізмом. Теріоморфізм, як занурення у тваринний світ, відомий із часів тотемізму. Теоморфізм визначає конфігурації потойбічного Абсолюту, який належить трансцендентному світу. Людина існує між тварним і Богом, а як носій сакрального – формує образи, артефакти культури, релігії, що здійснюють топографію сакрального простору культури.

3. Соціопрагматика сакрального – той сенс, який визначається як самоздійснення культурних практик у контексті їх презентацій у просторі Абсолюту, божественного, надцінного. Прагматика – це надання можливості повноти самоздійснення людського «Я», яке неможливе без Абсолюту. Соціопрагматика сакрального – це визначення локального соціального простору, що дозволяє це здійснити. Соціопрагматика культурних практик сакрального розгортається в широкому діапазоні – від чернецтва до праксису духовної боротьби в культурі.

4. Так звані сучасні новітні нетрадиційні релігії, або світські релігії, в розумінні категорії сакрального та її соціопрагматики принципово відрізняються від традиційних релігій, що формуються протягом тисячоліть та існують як своєрідний самодостатній і завершений феномен взаємин людини з Абсолютом. Новітня нетрадиційна релігійність та екуменічні процеси у християнстві

постають як реальність пошуку тотальності релігійного типу, що постає одним із засобів самоздійснення організаційних процесів сучасної культури. В рамках проектів єднання і формування синкретизмів релігійного типу конститується найширша програма десакралізації традиційної культури. Йдеться про те, що з самого початку сповіщується, що провідні традиційні релігії не мають того потенціалу, який існував раніше. Потрібно їх «доповнювати» сакральним досвідом інших релігій.

5. Категорія «сакральне» у вимірі комунікативної етики й екологічної естетики характеризує ще один вимір сучасної культури. Божество в екрані, божество як ті істоти, що не мають смертної форми існування, – це феномен буття людини, позбавленої сучасних проблем. Людина прагне статусу існування між світами, існування як надіснування. Віртуальний світ дає можливість такого самоздійснення, контакту з Абсолютом. Виникає проблема формування відносин з Абсолютом, де етос як місце, де можливе божество, інколи зводиться до звичайних оптично-предметних відносин. Етика дискурсу й естетика комунікацій є загальним горизонтом для осмислення новітніх реалій сакрального – комунікативних, віртуальних спільнот. Так, комплекс презентації імагінативного Абсолюту надається переважно в екранному просторі, що потребує диференційних досліджень нової сакралізації, нових феноменів *virtus*, які вже набувають виміру Абсолюту, але це переважно абсолютний міф, що свідчить про чудо, диво, щоденне буття Абсолюту в просторі екранних образів. Зустріч із таким Абсолютом відбувається автоматично як самообраз.

6. Охарактеризувати сакральний етос та ерос культурних практик постмодернізму можливо лише в контексті інтерпретації теріоморфізму, антропоморфізму й теоморфізму як принципів культуротворчості. Отже, теріоморфізм – це не лише подоба звіру, або наївний тотемізм, як інколи вважається (наївний тотемізм у рекламі: віртуалізовані істоти, що вступають у діалог з людиною, допомагають увійти в простір душевності, доброти, чистоти тощо), це ознаки нової сакральності прагматичного типу, де прагматика традиційного *sacrum* настільки девальвується, що орієнтована на тваринний код як ескалацію органічних потреб, які визначають людину на рівні побутових речей.

7. Актуалізація органічних потреб свідчить про те, що вони абсолютизуються, уподобнюються до образу Абсолюту. Тотальна імагінація реклами, зокрема, свідчить про те, що імагінативний Абсолют, сакральний образ споживання виглядає як необхідна й достатня умова презентації цілісної та гармонійної, самодостатньої людини. Сакральне як категорія є універсальною категорією культури, певною трансценденталією, яка впроваджує людину в світ Абсолюту. Він локалізується, презентується частково, але ця риторика часткової презентації визначається як диференційні практики сакрального в просторі тієї чи іншої культури. Ці практики можуть бути як спеціалізованими, ритуалізованими і належати релігійним громадам, так і світськими, прагматизованими. Цей комплекс є обрієм визначення самоцінності людського буття в світі природи та культури. Гармонізуючим

принципом виступає естетизація сакрального топосу в його новітніх трансформаціях та адекватіях.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Ярошовець Т.І. Філософсько-антропологічний та естетико-культурологічний сенс сакрального / Т.І.Ярошовець // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Серія 7. Культурологія. Релігієзнавство. Філософія. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009 – Вип. 20 (33). – С.347–355.
2. Ярошовець Т.І. Діалектики сакрального і профанного в культурі / Т.І.Ярошовець // Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал Національного університету «Одеська юридична академія». – Вип. 12. – Одеса, 2016. – С. 173–175.
3. Ярошовець Т.І. Соціопрагматика культурних практик сакрального / Т.І.Ярошовець // «Гілея»: науковий вісник»: Зб. наук. пр. – Вип. 112 (9). – К., 2016. – С. 236–240.
4. Ярошовець Т.І. Сакральне у вимірі комунікативної етики та екологічної естетики / Т.І.Ярошовець // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», 2016. – № 3. – С. 238–241.
5. Ярошовець Т.І. Пошук екуменістичної релігійної тотальності як апофеоз десакралізації культури / Т.І.Ярошовець // Мультиверсум: Філософський альманах: [збірник наукових праць] / Ін-т філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2016. – Вип. 7. – С. 321–324.

Стаття в іноземному науковому виданні:

6. Ярошовець Т.І. Опыт секуляризации культуры и искусства модерна как феномен эстетического и художественного универсализма / Т.І. Ярошовець // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – Kosice : UK TU Kosice, 2015. – P. 163–167.

Публікації в інших наукових виданнях:

7. Ярошовець Т.І. Людинотворча функція літературних текстів як навчально-виховний засіб виховання культури сучасного студента / Т.І.Ярошовець // Вища освіта України : додаток, 2003. – №4 (11). – С. 122–125.
8. Ярошовець Т.І. Художня література як засіб емоційно-образного пізнання світу / Т.І.Ярошовець // Мова і культура. – К. : ВД Дмитра Бурого – 2003. – Вип.6. Т. VII. – С.215–219.
9. Ярошовець Т.І. Роль сучасної української літератури у підготовці майбутніх філологів / Т.І. Ярошовець // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис № 2(16). – К., 2006. – С.122–125.
10. Ярошовець Т.І. Етичний потенціал сучасної української літератури у професійній підготовці майбутніх філологів / Т.І.Ярошовець // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: тематичний випуск. – Додаток №3 (2 том). – К., 2006. – С.515–521.

АНОТАЦІЯ

Ярошовець Т.І. Естетичний потенціал феномену сакрального в контексті гармонізації глобалізаційних процесів сучасної культури. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.08 – естетика. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. –Київ, 2017.

Дисертація є естетичним дослідженням функціонування категорії «сакральне» в культурі.

В роботі досліджуються естетичні принципи становлення, еволюції та розвитку сакральних практик у культурно-історичній ретроспективі та перспективі. Пропонується інтегративне тлумачення категорії «сакральне» як єдності релігійної, етичної та естетичної сфер культуротворчості. Естетичні аспекти сакралізації та десакралізації культурних практик визначаються в рамках естетичної реальності.

Проаналізовано соціопрагматику культурних практик сакрального, культурний досвід сакралізації культури середньовіччя, досвід секуляризації культури, мистецтва модерну та постмодерну як феномен естетичного та художнього універсалізму митця, пошук релігійної тотальності як певний вияв десакралізації культури.

Сакральне визначено у контексті жанрово-видових трансформацій сучасних культурних практик, у вимірі комунікативної етики й екологічної естетики. Охарактеризовані принципи теріоморфізму, антропоцентризму і теоцентризму як естетичні настанови симбіозу культурних практик постмодернізму. Сакральний етос та ерос арт-практик постмодернізму презентовані в контексті сучасних естетичних теорій.

Ключові слова: культурні практики, сакральне, іконологія, духовне, трансцендентне, імагінація, естетика, образ, сакралізація.

SUMMARY

Yaroshovets T. The aesthetic potential of the phenomenon of the sacred in the context of harmonization of the globalization processes of contemporary culture. - Manuscript.

Thesis submitted for the Candidate Degree in Philosophy (PhD) in speciality 09.00.08 – Aesthetics. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2017.

The thesis is an aesthetic study of the functioning of the category of “sacred” in culture.

Aesthetic principles of formation, evolution and development of sacral practices in the cultural and historical retrospective and prospective are studied this scientific work. The integrative interpretation of the category of “sacred” as the unity of religious, ethic and aesthetic spheres of cultural production is proposed. The aesthetic aspects of sacralization and desacralization of the cultural practices are defined within the aesthetic reality.

The sociopragmatic aspect of the cultural practices of sacred, cultural experience of sacralization of the culture of the Middle Ages, experience of secularizing of culture, Art Nouveau and Postmodernity as the phenomenon of aesthetic and artistic universality of an artist, the search of religious totality as certain manifestation of desacralization of culture.

Sacred is defined in the context of genre-specific transformations of modern cultural practices, in the dimension of communicative ethics and ecological aesthetics. The thesis describes The principles of teriomorfizm, anthropocentrism and theocentrism as aesthetic directions of the symbiosis of the cultural practices of Postmodernity are described. The sacred ethos and eros of the art practices of Postmodernity are presented in the context of contemporary aesthetic theories.

Key words: cultural practices, sacred, iconology, spiritual, transcendental, imagination, aesthetics, image, sacralization.

АННОТАЦИЯ

Ярошовець Т.И. Эстетический потенциал феномена сакрального в контексте гармонизации глобализационных процессов современной культуры. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.08 – эстетика. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова.– Киев, 2017.

Диссертация является эстетическим исследованием функционирования категории «сакральное» в культуре.

В работе исследуются эстетические принципы становления, эволюции и развития сакральных практик в культурно-исторической ретроспективе и перспективе. Предлагается интегративное толкование категории «сакральное» как единства религиозной, этической и эстетической сфер культуротворчества. Эстетические аспекты сакрализации и десакрализации культурных практик характеризуются в рамках эстетической реальности.

Проанализировано социопрагматику культурных практик сакрального, культурный опыт сакрализации культуры средневековья, опыт секуляризации культуры, искусства модерна и постмодерна как феномен эстетического и художественного универсализма художника, поиск религиозной тотальности как определенное проявление десакрализации культуры.

Современная культура, культура масс-медиа, виртуальная, экранная культура используют простые и ясные коды еды, секса, прикосновения, то есть тактильного общения, апеллируют к реакциям и эмоциям, редуцируют все сложное поле культурных импликаций отношений людей, ищут свои модели коммуникации сакральности. Нередко она не может решить это задание в редуцированном пространстве, потому вынуждена использовать старые клише, цитаты, выдавая их за новейший образ супермодных современных технологий. Реципиент попадает в то поле, которое отмечает семиотика как тотальные коннотации, то есть денотат устраняется, а кризис референции приводит к тому, что современные культурные практики легко манипулируют сознанием.

Отмечено, что такое манипулирование подтверждается активной агрессией визуальной идентичности, которая дается на экране ТВ, в частности, это приводит к тому, что человек живет в фантомно-условном мире как в реальном.

Агрессивный код использования чисто внешних признаков, эстетики, сугестии давних культурных, сакральных символов, которые «работают» в любых обстоятельствах автоматически при условии умелого запуска их в поток ассоциаций, аттракцион коннотаций (символических, образных, экранных, виртуальных), будет действовать в нужном направлении. Итак, человек находит горизонт сакрального на животном уровне, эстетических адекватностей, лишь на уровне органических чувств, а высокие категории (интеллектуальное наслаждение, любовь) вычеркиваются, образ мира берется только в виде символической, тотальной идентичности, которая осуществляется в рекламе, моде, политике.

Доказано, что антропоцентризм и териоцентризм ищут свой центр, которым является сакральное как таковое. Лишь сакральное дает уверенность, что культура существует.

Сакральное определено в контексте жанрово-видовых трансформаций современных культурных практик, в измерении коммуникативной этики и экологической эстетики. Охарактеризованы принципы териоморфизма, антропоцентризма и теоцентризма как эстетические установки симбиоза культурных практик постмодернизма. Сакральный этос и эрос арт-практик постмодернизма представлены в контексте современных эстетических теорий.

Ключевые слова: культурные практики, сакральное, иконология, духовное, трансцендентное, имагинация, эстетика, образ, сакрализация.

Підписано до друку 21.03.2017 р.
Формат 60x84/16. Ум.-друж.арк.1,0.
Обл.-вид.арк. 1,0. Наклад 100 пр.
Зам. №

*Виготовлювач ТОВ «Талком»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23, тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail:ukraina.vdk@mail.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 07.05.2013*